

1. Het begon ergens

‘Er is iets dat ik je wil vertellen. Ik heb vandaag een betere dag, misschien lukt het me zonder al te veel hiaten mijn verhaal te doen. Je neemt toch notities? Maar als ik in herhaling val moet je het zeggen, of als ik de draad kwijt ben ...’

De ober komt aan onze tafel staan, notitieblokje en pen in de hand: ‘Heeft u al een keuze gemaakt?’

Walter, onderbroken in zijn verhaal, kijkt me angstig aan: ‘Wat bestel ik alweer?’

Ik richt mijn blik nu naar de ober en zeg: ‘Voor meneer een blonde Leffe en een broodje préparé, zonder groenten. Voor mij een glas witte wijn en een croque-monsieur.’

Walter heeft honger, maar eerst moet hij zijn medicatie nog nemen. Die vinden is altijd een heel gedoe. Ik heb al gemerkt dat zijn doosje met pillen óf links in zijn broekzak zit óf links in zijn vestzak. In ieder geval nooit rechts. Waarom weet ik niet, maar stevast gaat hij eerst rechts zoeken. En als hij dan toch links gaat tasten, kan hij het vaak niet voelen, alsof hij de materie niet herkent.

Nu wordt Walter ongeduldig en zijn motoriek verraadt boosheid, onmacht, frustratie. Hij kan dat rotting maar niet vinden. Ik weet dat ik moet ingrijpen, maar niet zoals de vorige keer.

‘Walter, ik ga niet opnieuw met mijn hand in je linkerbroekzak zitten! Dat was op het randje af gênant’, zeg ik lachend en wijs nadrukkelijk naar de plaats waar hij zijn pillen kan vinden.

Eindelijk heeft hij beet, en terwijl hij buldert van het lachen, omklemmen zijn vingers als een bezetene het doosje met pillen.

De sfeer zit goed. Walter kijkt me met pretoogjes aan. Hij houdt ervan als iemand wat stout uit de hoek komt, geen blad voor de mond neemt. En misschien is dat ook zijn enige houvast, een strohalmpje van zekerheid, van vertrouwen. Met die aftakelende hersenen van hem is niets of niemand nog betrouwbaar, niet het minst hijzelf.

‘Goed’, zeg ik, ‘je ging me iets vertellen.’ Ik neem pen en papier uit mijn tas, maar breng voorlopig de pen nog niet in de aanslag.

De ober brengt onze drank en we nippen tevreden aan ons glas. Walter steekt nu van wal. Hij is zichtbaar zenuwachtig en ik kan haast voelen hoe zijn hersenen zich koortsachtig trachten te concentreren op zoveel dingen die hij geweten heeft, die ooit deel uitmaakten van zijn herinneringen, zijn geestelijk archief, en die hij koste wat het kost aan mij wil doorgeven.

‘Die man. Ik heb je er nog papieren over gegeven. Die man, daarover wil ik je meer vertellen.’

Nu kijk ik hem angstig aan. Meer dan een jaar geleden was ik met een lijst van vijfhonderd namen afgekomen en over veel van die personen was er materiaal te vinden in zijn archief en had Walter me documenten gegeven. Wie bedoelde hij nu?

‘Eh, welke man?’, vraag ik schuchter. Hij kijkt me geërgerd aan. Er komt een barstje in de goede sfeer. Mijn hersenen beginnen nu net als de zijne verwoed te zoeken in een voor mezelf nog recent gecreëerd archief. Waarom slaagt een alzheimerpatiënt er bij momenten in je het gevoel te geven dat je aan dezelfde kwaal lijdt?

‘Jean Violet?’, probeer ik enthousiast.

‘Neen, neen, niet die’, zegt Walter nog steeds geërgerd, ‘Die andere ...’

‘Eh, Otto von Habsburg?’

‘Maar neen, een Belg, allee, die ... van waar was hij ook alweer?’

‘Toch niet Benoît de Bonvoisin?’

Walter zucht. ‘Neen, die figuur over wie ik je bij onze eerste ontmoeting heb gesproken, die van die organisatie, je weet wel.’

‘Ah’, haal ik opgelucht adem, ‘Florimond Damman!’

‘Heet hij zo? Goed dan, inderdaad die man. Hij richtte de AESP op en ...’

Het gesprek verloopt moeizaam met veel horten en stoten, herhalingen en hiaten, een tweede blonde Leffe en witte wijn, chaotische notities en meermaals verdwalings in een labyrint van namen.

De papieren van Damman, die Walter me inderdaad bij onze eerste ontmoeting had gegeven, had ik toen vluchtig doorgenomen. Damman kwam niet in mijn oorspronkelijke lijst van vijfhonderd namen voor en, eerlijk gezegd, had ik nog nooit van hem gehoord. Waarom vestigde Walter de aandacht op deze nobele onbekende? En paste hij wel in het profiel van de neo-aristocratische elite die ik onderzoek?

Een netwerk

Met mijn doctoraat in de geschiedenis wilde ik aantonen hoe in de 20ste eeuw een welbepaalde elite achter de schermen van de politiek streefde naar een rechts Europa. Het betrof een in hoofdzaak Europese *élite de l’esprit* van hoger opgeleiden en

kapitaalkrachtigen die zich een aura aanmat van nieuwe adel – vandaar het begrip neo-aristocratie – maar zich ook graag liet omringen door leden van de oude bloedadel.

Die elite was van uiterst rechtse signatuur en beschouwde het christendom als het fundament en de behoeder van de westerse beschaving. Zij viseerden in het bijzonder het communisme als bedreiging van de christelijke waarden en van hun status als neo-aristocratische elite. De afbakening van mijn onderzoeksperiode viel daarom ook samen met de opkomst van het communisme in 1917 tot aan zijn implosie in 1989.

Zowel in het communisme als in het algemeen stemrecht zag deze elite zich geconfronteerd met de uitholling van zijn invloed en macht. De leden ervan deelden daarom ook een fundamenteel wantrouwen ten aanzien van de parlementaire democratie. De personen die tot dit netwerk behoorden, organiseerden zich in diverse organisaties die tot doel hadden een ultrarechts Europa te creëren, wars van alle linkse invloeden.

Bij de opstelling van mijn lijst met 500 namen had ik, vooral voor wat de Belgische leden onder hen betrof, een nog andere gemeenschappelijke karakteristiek aangetroffen. Heel wat protagonisten hadden actief, al dan niet militair, deelgenomen aan het rechts verzet in de Tweede Wereldoorlog. Hiermee onderscheidden zij zich van het extreemrechts dat collaboreerde met nazi-Duitsland. Het rechts verzet in België kenmerkte zich door een uitgesproken royalisme, trouw aan koning Leopold III, en was anti-Duits, al hadden sommigen onder hen voor de oorlog duidelijk sympathieën voor de Nieuwe Orde.

Waarschijnlijk mede omwille van die laatste gemeenschappelijke karakteristiek was Damman onder mijn radar gebleven. Niets

wees erop dat hij actief had deelgenomen aan het verzet. Integendeel. Tijdens de oorlog baatte hij in de Spoomakersstraat 31 in Brussel de bar-dancing Le Crépuscule uit en woonde hij nog bij zijn moeder. Toegegeven, Le Crépuscule werd een ontmoetingsplaats voor het verzet en het etablissement werd meer dan eens door rexisten kort en klein geslagen. Maar Florimond Damman duikt nergens op in het ledenbestand van verzetsorganisaties.

Misschien valt daar in zijn grillige en soms verrassende levensloop een verklaring voor te vinden. Die levensloop openbaart in ieder geval een uitgesproken talent voor netwerken.

Florimond Damman

Damman werd geboren in 1910 te Gent als zoon van een Frans-talige Gentse industrieel en studeerde handelswetenschappen aan de universiteit. Hij behoorde tot de Franstalige Vlaamse nouveaux riches en vertoefde van jongs af aan in elitaire kringen. Zo maakte hij samen met een boezemvriend in 1928 een reis naar Berlijn om er zijn jeugdvriendin Suzanne de Meyere op te halen die in Warschau de Chopinprijs had behaald. Die pianiste huwde later de schilder José Storie.

Nog geen jaar eerder was de kunstminnende Damman op zeventienjarige leeftijd toegetreden tot de Jeunesses Nationales de Belgique. Dit was de jongerenafdeling – zeg maar de knokploeg tegen alles wat links was – van het door baron Pierre Nothomb opgerichte Fédération d'Action Nationale. Nothomb richtte zijn beweging op naar het voorbeeld van l'Action Française van Charles Maurras. Deze Franse schrijver en journalist oefende op vele generaties rechtse katholieken een grote

invloed uit met zijn extreemrechts, antidemocratisch, patriotistisch en royalistisch gedachtegoed.

De invloed van Pierre Nothomb op Florimond Damman is niet te onderschatten. Nothomb behoorde tot een belangrijke minderheid bij de conservatieve katholieken die orde en gezag wilden in een hiërarchische maatschappij. Hij was een groot bewonderaar van Benito Mussolini die hij *un soldat de la chrétienté* tegen socialisten, communisten en vakbonden noemde. De toetreding van Damman tot de Jeunesses Nationales was een duidelijk politiek engagement. Damman werd Nothombs rechterhand tot aan diens dood in 1966.

Het bleef bij Damman evenwel niet tot een eenmalig engagement. In de jaren 1930 werd hij ook lid van de Gentse afdeling van het Nationaal Legioen. Deze paramilitaire organisatie – onder leiding van de Luikse advocaat Paul Hoornaert – vertoonde eveneens duidelijke sympathieën voor Maurras en Mussolini. Het Legioen stuurde bovendien ten tijde van de Spaanse Burgeroorlog diverse leden uit om aan de zijde van Francisco Franco te vechten.

Maar toen brak de Tweede Wereldoorlog uit. In 1939 werd Damman gemobiliseerd en bekleedde hij de rang van wachtmeester bij de artillerie. Nadien zijn van verdere militaire activiteiten geen sporen terug te vinden.

Zijn bar-dancing werd op het einde van de oorlog omgevormd tot een restaurant en de hoofdzetel van diverse organisaties zoals de Association Nationale de la Presse Spécialisée met Damman als secretaris-generaal en de Cercle Privé des Arts et des Lettres voorgezeten door de vrouw van graaf Pierre de Lichtervelde.

Na de oorlog werd Florimond Damman een actief militant voor de Europese eenmaking. Organisaties die met dat doel werden opgericht, werden toen ‘Europeïstisch’ genoemd.

Damman richtte persoonlijk diverse organisaties op of was er een vooraanstaand lid van: Action pour une Europe Nouvelle et Atlantique (AENA) dat later Mouvement d'Action pour l'Union Européenne (MAUE) werd en in feite de Belgische afdeling was van de Union Paneuropéenne van graaf Richard Coudenhove-Kalergi; het Centre Européen de Documentation et d'Information (CEDI) dat onder leiding stond van Otto von Habsburg en de Cercle de Politique Etrangère.

Voor een rechts Europa

En dan was er nog de Académie Européenne de Sciences Politiques, die fameuze AESP waar Walter maar bleef op hameren.

‘Ik heb je toch die ledenlijst meegegeven?!’, herinnerde hij zich. ‘Die moet je eens goed bekijken!’

We liepen samen de Bondgenotenlaan af richting het station van Leuven. Daar zou ik de trein nemen naar Brussel. Ik wees Walter nog de weg naar waar hij woonde en in gedachten verzonken nam hij afscheid. Hij was al ergens anders, maar geraakte in ieder geval thuis.

Op de trein dacht ik aan dat vervloekte doctoraat dat ik aan het maken was. De officiële archieven zwegen. Het leek wel of niemand ooit eerder in de materie geïnteresseerd was geweest. Er waren nauwelijks of geen sporen van mijn protagonisten of organisaties terug te vinden. Ze waren nooit gecatalogeerd of waren vakkundig weggewist. Ik hoopte dat het archief van Walter soelaas zou brengen.

Thuis aangekomen dacht ik aan Walters woorden. Waar had ik die ledenlijst nu weer gelegd? Die lijst met namen van

de AESP! Het was een origineel document, nog getypt op een ouderwetse schrijfmachine. Eigenlijk waren er twee ledenlijsten, een lijst uit 1969 en een uit 1970. Na wat zoeken vond ik ze uiteindelijk tussen de stapels kopijen die de vele digitaal gefotografeerde documenten tastbaar aanvulden.

De Académie Européenne de Sciences Politiques werd in 1969 door Florimond Damman opgericht, maar aartshertog Otto von Habsburg was de eigenlijke initiatiefnemer.

Otto von Habsburg behoort tot die oude bloedadel waarmee het netwerk zich graag liet omringen. Hij was de oudste zoon van de laatste keizer van Europa. Keizer Karel von Habsburg moest na de val van het Oostenrijks-Hongaarse rijk in 1918 aftreden en zag het gros van zijn kroongebied geconfisqueerd. De familie leefde nadien in ballingschap. Zo kwam Otto in België terecht waar hij begin jaren 1930 politieke wetenschappen studeerde aan de universiteit van Leuven. De Belgische connectie van deze internationale aristocraat speelde een belangrijke rol in de genese van het netwerk dat ik onderzoek.

Enkele maanden na haar oprichting vervoegde ook Jean Violet de leiding van de AESP. Samen met deze Franse advocaat en dubbelagent vormde Damman een te duchten tandem in de strijd tegen alles wat links was in Europa. Het duo was in beide richtingen erg interessant. Violet was een bekend en gerespecteerd figuur in belangrijke al dan niet occulte beslissingscentra zoals Opus Dei, het Vaticaan, de inlichtingendiensten en op de internationale financiële scene. Damman op zijn beurt was een geboren organisator, uiterst welbespraakt en met een neus voor geld. Het samengaan van beide talenten verveelvoudigde hun mogelijkheden tot politieke actie.

De doelstelling van de AESP was om binnen de Europese Beweging (European Movement) de linkse invloed in te dijken. Die Europese Beweging was in 1948 door enkele Europese politici, zakenlui en intellectuelen opgericht. Van meet af aan wilde men over de ideologische grenzen van links en rechts heen streven naar een verenigd Europa waar nooit meer oorlog zou zijn. Vanzelfsprekend werden antidemocratische en uiterst rechtse krachten geweerd. In de loop der jaren begonnen die zich evenwel zelf in diverse organisaties te verenigen.

Van alle Europeïstische organisaties was de AESP veruit de meest invloedrijke. Ze bundelde een belangrijk segment van de jetset van Europa en tal van prominente politici. Ze kwam op voor een sterk rechts Europa als anticommunistisch bolwerk en bondgenoot van de VS en ging in haar anticommunistisch engagement nog een stapje verder dan de andere organisaties. Zo werd in 1973 de grootschalige internationale campagne *Libre Circulation des Hommes et des Idées* opgezet, met steun van de Amerikaanse president Richard Nixon en het Vaticaan. De meeste West-Europese landen hadden ook een eigen afdeling van de AESP, die onder de auspiciën van Damman en Violet werkzaam waren.

Met de AESP tekenden zich al enkele netwerklijnen af die mij niet alleen naar aartshertog Otto von Habsburg en Jean Violet leidden, maar ook naar diverse edellieden en vooraanstaande leden van de Europese financiële en industriële elite, naar invloedrijke figuren uit het Spanje onder Franco zoals minister Alfredo Sánchez Bella, naar uiteenlopende politieke figuren en ex-premiers zoals Antoine Pinay van Frankrijk en Giulio Andreotti van Italië, maar ook naar onze voormalige eerste

minister en minister van Landsverdediging Paul Vanden Boeynants.

En elke keer verliepen die netwerklijnen via de Gentenaar Florimond Damman. Hij werd dan ook de gids in mijn verhaal.